

Men netop derved hæmmes i et vist omfang overblikket, og samspillet mellem de forskellige linier, der forfølges i bogen, tabes af syne. F. eks. lykkes det ikke ved gennemlæsningen af bogen at få et tilfredsstillende, sammenhængende billede af de komponenter, der bestemte den danske regerings holdning i 1918.

Her og andre steder havde man gerne set en mere principiel drøftelse af problemerne til supplement af det kronologiske referat af hændelsesforløbet. Der er i begivenhederne 1918–20 så meget stof til en systematisk betragtning af tanken om selvbestemmelsesret og folkeafstemning, at man må karakterisere det som en mangel, at der ikke i bogen er gjort noget forsøg på at sammenfatte nogle af synspunkterne herpå. Det ville have hjulpet til en bedre karakteristik af nogle af synspunkterne på tysk side, som Harald Jørgensen vel stiller sig forstående over for, men som han dog stort set behandler ud fra den gængse opfattelse af, at kritik af de danske afstemningsprincipper var udtryk for mangel på sans for historisk retfærdighed. Også de synspunkter om en afstemning fra syd, d. v. s. at man stemte om at komme til Tyskland, som lå bag Ernst Christiansens og hans tilhængeres agitation for den sydligst mulige afstemningslinie, ville have fremstået klarere på baggrund af en drøftelse af begrebet selvbestemmelse i relation til situationen 1918–19. Sandsynligvis er Lorenz Rerups afhandling om den territoriale selvbestemmelsesret (*Scandia* 35, 1969) kommet for sent til, at Harald Jørgensen har kunnet benytte den i sit arbejde med emnet. Men Rerups artikel understreger det nyttige i at drage en mere systematisk synsmåde ind i behandlingen af de problemer, anvendelsen af princippet om den na-

tionale selvbestemmelsesret rejste i årene 1918–20.

Harald Jørgensens skrivemåde er ikke ligefrem let, og de mange referater af taler og aktstykker tynger fremstillingen en del. Men for den flittige læser, er der i denne bog om genforeningen samlet et stort og interessant stof. Vigtige sider af det ydre hændelsesforløb ved tilblivelsen af Versaillestraktatens bestemmelser om Slesvig er fulgt op, og man behøver ikke mere at konsultere akt-samlinger, memoirer og spredte fremstillinger for at få et sammenhængende indtryk af udviklingsgangen.

H. P. Clausen

Jens Otto Krag: *Dagbog ved et årsskifte*. December 1971–januar 1972. (Gyldendal, 1972). 77 s.

Ved udgivelsen blev bogen meget omtalt, og man drøftede dens i øvrigt få åbenhjertige bemærkninger og betimeligheden af at servere dem så fri-ske. Her skal dette ikke kommenteres; men derimod skal det konstateres, at bogen virkelig er en gevinst for historieforskningen og for den folkelige politiske oplysning. Krag har ved at lade offentligheden se dette afsnit af en meget større dagbog bl. a. villet vise, hvordan dagen går for en statsminister og partileder. Denne hensigt er til fulde nået. Når det gælder de politiske begivenheder, rummer denne periodes dagbogsblade ikke afsløringer; men mønstret for en række beslutninger og handlinger afdækkes, ligesom dagbogen konkret viser Krags forhold til en række politikere og embedsmænd.

Den beskedne bog, som tilmed i stilen er yderst bemærkelsesværdig, er

en – for at sige det med en forslidt vending – berigelse af vor historisk-politiske litteratur. Forhåbentlig bliver resten af dagbogsteksten udgivet, men da af hensyn til læsere uden specialviden med et personregister, der lige siger det mest nødtørftige til placering af de agerende.

Vagn Dybdahl

L. S. Ravn: *Lærerne under sprogreskripterne 1851–1864*. (Udgivet af Poul Kürstein, Flensborg, 1971). 298 s.

Mens det ikke har skortet på viden om de præster, der stod for gennemførelsen af sprogreskripterne 1851–64 og deres bestemmelser om dansk kirke- og skolesprog, har der hidtil ikke været nemt tilgængelige kilder til oplysninger om lærerne. Denne mangel er nu afhjulpet med L. S. Ravns bog, der giver fyldige personal- og lokalhistoriske oplysninger om alle lærere, hjælpelærere og skoler. Ud over dette fyldige afsnit, der i virkeligheden er en sand guldgrube af ellers svært tilgængelige oplysninger, bringer bogen en oversigt over sprogreskripterne historie, og, hvad der er særlig værdifuldt, to afsnit om skolelovgivningen og lærernes forhold. Endvidere har L. S. Ravn på grundlag af præste- og lærerindberetninger givet en vurdering af sprogordningens virkninger, navnlig for så vidt angår nogle sogne i Gottorp provsti. Det er interessant at iagttage, at L. S. Ravn når til den konklusion, at sprogordningen faktisk gavnede det danske sprogs stilling.

L. S. Ravns bog er i højere grad en materialesamling end en fremstilling af skolevæsenet under sprogre-

skripterne, den prætenderer heller ikke at være det sidste, og som materialesamling er den af betydelig værdi og interesse.

Jens Engberg

Flensburg in Geschichte und Gegenwart. Informationen und Materialien. Herausgegeben von der Gesellschaft für Flensburger Stadtgeschichte. (Schriften der Gesellschaft für Flensburger Stadtgeschichte Nr. 22, 1972). 469 s.

I 1966 udgav Gesellschaft für Flensburger Stadtgeschichte med stor succes: *Flensburg. Geschichte einer Grenzstadt*, der var tænkt som et modstykke til den danske *Flensborg Bys Historie* (se anmeldelse i *Historie VII*, 3). *Flensburg in Geschichte und Gegenwart* er en fortsættelse af den i 1966 udkomne bog, men mens denne var en samlet fremstilling af byens historie, er den nye bog en slags opslagsbog over det moderne Flensborg, hvor der samtidig peges på de historiske forudsætninger for den nuværende by og dens institutioner. Desuden rummer bogen en del materiale i form af dels korte skildringer af væsentlige perioder i Flensborgs historie, dels kilder, der er tænkt anvendt ved undervisning i byens skoler. Bogen henvender sig først og fremmest til Flensborgs indbyggere og skoler, især det sidste. Desværre virker dispositionen i værket ikke særlig klar, og det mangler noget så væsentligt for et opslagsværk som et register. *Flensburg in Geschichte und Gegenwart* vil næppe finde samme udbredelse som *Flensburg. Geschichte einer Grenzstadt*.

Christian R. Jansen